Lőrincz-Oláh, N. (2026). Szentpál Mária kéziratos hagyatékának digitalizálása.
Tánc és Nevelés. Dance and Education, *7*(2), 105–112. https://doi.org/10.46819/TN.7.2.105-112

SZENTPÁL MÁRIA KÉZIRATOS HAGYATÉKÁNAK DIGITALIZÁLÁSA

Lőrincz-Oláh Nóra, PhD hallgató, ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola, Magyar és Összehasonlító Folklorisztika Doktori Program, egyetemi tanársegéd, Magyar Táncművészeti Egyetem, Néptánc Tanszék

Absztrakt

Szentpál Mária tánckutatóként és tánclejegyzőként számos hazai és nemzetközi publikációval segítette a tánckutatás fejlődését. Munkásságáról a mai napig nem jelent meg összegzés, az életmű értékelésével napjainkig adós a tánckutatás. Kutatómunkámban Szentpál Mária néptáncgyűjtésekhez és a néptáncok lejegyzéséhez, elemzéséhez és közzétételéhez kötődő tevékenységeivel foglalkozom. A kutatás alapját többségében a Szentpál hagyatékában megtalálható 26 kéziratos és további 20 nyomtatott kiadványt tartalmazó doboz jelenti. A kéziratos dobozokban megtalálható forrásokat archívumban szeretném elhelyezni. Célom, hogy az említett dokumentumok leltári számozással ellátva, előzetesen feldolgozva bekerüljenek egy táncarchívumba, így a tánckutatók számára is kutathatóvá válna a hagyaték. Cikkemben Szentpál tevékenységeinek rövid bemutatását követően a hagyatékrendező és az ahhoz kapcsolódó digitalizációs munkafolyamat olvasható.

Kulcsszavak: digitalizáció, hagyaték, tánckutatás

1. BEVEZETÉS

Szentpál Mária tánckutatóként és tánclejegyzőként számos hazai és nemzetközi publikációval segítette a tánckutatás fejlődését. Rövid életrajzát Dienes (2008) írásában olvashatjuk (p. 193). Munkásságáról a mai napig nem jelent meg összegzés, az életmű értékelésével napjainkig adós a tánckutatás. Doktori kutatómunkámban Szentpál néptáncgyűjtésekhez és a néptáncok lejegyzéséhez, elemzéséhez és közzétételéhez kötődő tevékenységeit kutatom.

A kutatás alapját többségében a Szentpál hagyatékában megtalálható 26 kéziratos és további 20 nyomtatott kiadványokat tartalmazó doboz jelenti, melyek pillanatnyilag az én tulajdonomban vannak. Jelenleg ezeknek a feldolgozását végzem. A hagyatékhoz kötődő további forrásanyagok fellelhetőek az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Zenetudományi Intézet Néptánc Archívumában, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Táncarchívumában, illetve a Hagyományok Háza Folklórdokumentációs Központjában. Majdani doktori dolgozatomban a források és ezek kontextusának elemzésével szeretném bemutatni Szentpál Mária kutatási területeit

* A magyar nyelvű kézirat első változata 2026. augusztus 1-én érkezett szerkesztőségünkbe.

és ezek tudományos jelentőségét, kapcsolódását a korabeli néptánckutatáshoz és néptáncmozgalomhoz.

Szentpál hagyatékában és az általa írt megközelítőleg 60 publikációban eredeti néptáncok lejegyzéseit, néptáncközléseket, koreográfiákat, valamint a Lábán-kinetográfiával összefüggő írásokat találhatunk. Mielőtt bemutatnám a kéziratok digitalizálásának folyamatát, az alábbiakban röviden ismertetem Szentpál kutatási területeit.

2. SZENTPÁL MÁRIA MUNKÁSSÁGA

2.1. Néptáncgyűjtés

A Zenetudományi Intézet Néptánc Archívumában megtalálható Szentpál öt olyan kézirata (Akt 22, 24, 25, 26, 27), amelyek magyar néptáncok korai gyűjtéseit tartalmazzák az 1940-es évekből. A kéziratokból kiderül, hogy Szentpál Rábai Miklóssal, a Magyar Állami Népi Együttes egykori vezetőjével Dévaványán (Jász-Nagykun-Szolnok megye, Tiszai felső járás), Körösladányon (Békés megye, Szeghalmi járás), Orosházán (Békés megye, Orosházi járás), Csorváson (Békés megye, Orosházi járás), Tótkomlóson (Békés megye, Orosházi járás), Mezőberényben (Békés megye, Békési járás), Széphalomon (Zemplén megye, Sátoraljaújhelyi járás), Köröstarcsán (Békés megye, Békési járás), és Méhkeréken (Bihar megye, Nagyszalontai járás) gyűjtött magyar néptáncokat (Rábai & Szentpál, 1949a-d, Szentpál 1949). A méhkeréki gyűjtés részletét láthatjuk az *1. ábrán*.

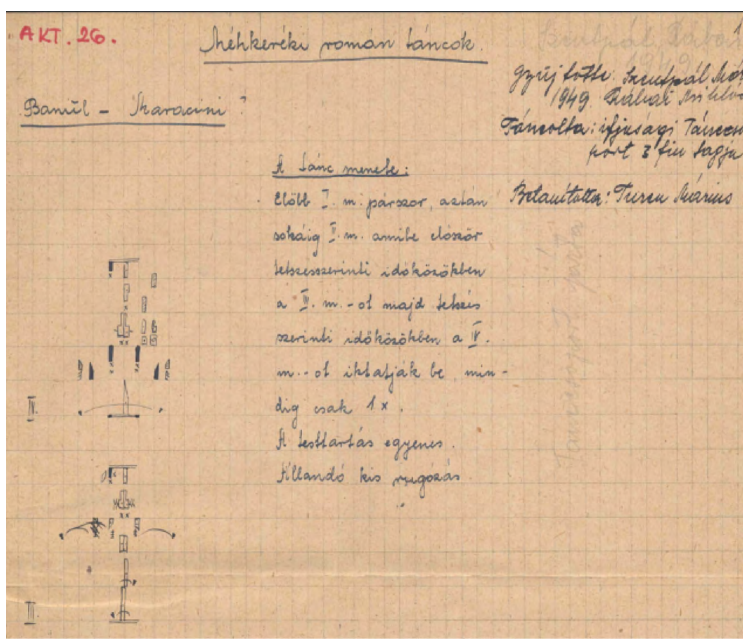

1. ábra: Méhkeréki gyűjtés kéziratának részlete (Rábai & Szentpál, 1949d, p. 2)

A kéziratok Lábán-kinetográfiával lejegyzett néptáncmotívumokat tartalmaznak, melyek vizsgálatával a magyar tánckutatás számára eddig ismeretlen folklórforrások is tematizálttá válhatnak. Ezek a korai gyűjtések eddig még nem kerültek a tánckutatás látóterébe.

2.2. A néptáncok közreadása

Bár Szentpál Mária nem vett részt aktívan a néptáncok filmes rögzítésében, lejegyző és közzétevő munkája segítette az eredeti táncanyagok népszerűsítését az 1950-es években, mely korszakban a táncok mozgóképes felvételeihez még nem lehetett széles körben hozzáférni. Néptáncokat közöltek az *Ecseri táncok* (1950) (*2. ábra*), a *Völgységi táncok* (1951) (*3. ábra*), a *Felsőtárkányi táncok: Részletek a Felsőtárkányi Népi Együttes műsorából: Felsőtárkányi bál* (1954c), a *Pusztafalutól Karcsáig: Abaújmegyei táncok és dalok* (1953) és a *Szatmári táncok* (1954b) (*4. ábra*) című kötetekben, melyek szöveges leírásait és szerkesztését Szentpál Mária készítette. A *Völgységi táncok* (1951) bevezetésében, a többi kötethez hasonlóan, a szerzők többek közt megfogalmazzák, hogy a könyv „anyagot bocsát az olvasóközönség és a népi táncmozgalom rendelkezésére" (p. 3) „(…) a tudományos néptánckutatás eredményeinek közkinccsé tételével elsősorban népi táncegyütteseink számára akarunk anyagot nyújtani (…)" (p. 3) és „(…) az eredeti táncokat azért közöltük hiteles formájukban, hogy tánccsoportvezetőinknek táncfeldolgozásaikhoz nyersanyagot adjunk" (p. 3). Ehhez hasonló gondolatokat olvashatunk a többi anyagközlő műben is.

2. ábra: Ecseri táncok borítója (Szilágyiné Szentpál, 1950)

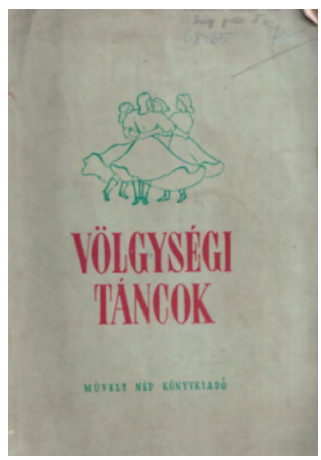

3. ábra: Völgységi táncok borítója (Szentpál, 1951)

4. ábra: Szatmári táncok borítója (Szilágyiné Szentpál, 1954b)

A fent említett kötetekben az adatközlésen túl célként fogalmazták meg, hogy jó lenne, ha „(…) minél több tánccsoport és tánccsoportvezető megkísérelné a közölt (vagy esetleg általa gyűjtött) nyersanyag feldolgozást" (Szilágyiné Szentpál, 1950, p. 4).

2.3. A néptánckoreográfiák közlése

A néptáncközlésekhez kapcsolódóan Szentpál részt vett színpadi koreográfiák publikálásában is. Ezeket az *Együtteseink Műsorából* (1962–1978) (*5. ábra*) és a *Néptáncosok Kiskönyvtára* (1953–1967) (*6. ábra*) könyvsorozatban adták közre.

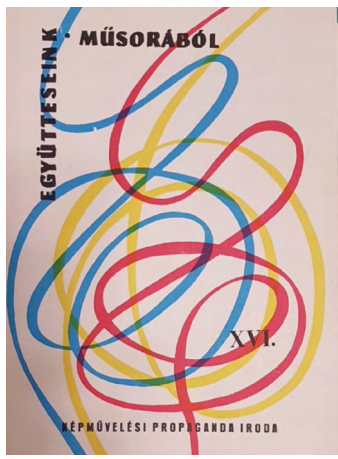

5. ábra: Együtteseink műsorából (1962–1978) könyvsorozat XVI. kötetének borítója

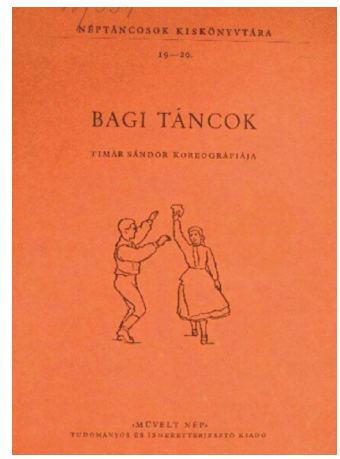

6. ábra: Néptáncosok kiskönyvtára (1953–1967) könyvsorozat 19–20. kötetének borítója

Szentpál a Népművelési Intézetben, a mai Hagyományok Háza jogelőd intézményében is tevékenykedett, ezért a Magyar Állami Népi Együttesben (továbbiakban MÁNE) született koreográfiák archiváló lejegyzésében is részt vett. A MÁNE archívumában az együttes korai koreográfiáinak tánclejegyzéses és filmes anyagai is megtalálhatóak. Kutatásom keretében szeretném feltárni, hogy Rábai és Szentpál 1940-es évekbeli gyűjtései hogyan kapcsolódnak a Rábai által vezetett MÁNE tevékenységéhez. Emellett vizsgálnám, hogy a néprajzi gyűjtések táncait Rábai hogyan építette be az együttes repertoárjába.

2.4. Néptáncelemzés

A magyar néptánckutatásban az 1950-es évektől Martin György és Pesovár Ernő (1960) mellett Szentpál Mária is foglalkozott a néptáncelemzés elméleti kérdéseivel, és javaslatokat fogalmazott meg a mozdulatelemzés és a formai-szerkezeti elemzés területén. Ilyen irányú publikációinak tanúságai, elemző módszerének sajátosságai a mai napig feldolgozatlan fejezetét jelentik a tánctudománynak. A közreadott *A magyar néptáncelemzés néhány problémája* (1981) című tanulmányában három férfi táncos legényes táncának formai elemzésével foglalkozott. Munkám során a gyűjtés és a közreadás kérdései mellett szeretném bemutatni elemzési módszerének sajátosságait és motívumkutatási elveit. A néptáncelemzés elméletének kutatásához Szentpál elemző publikációinak vizsgálata és szemléletének feltárása alapkutatás jellegű feladat.

2.5. A Lábán-kinetográfia rendszerének fejlesztése

Szentpál tagja volt az *International Council Kinetographie of Laban* nemzetközi tánclejegyző szervezetnek, melynek vezetőivel és a Lábán-kinetográfiai rendszer fejlesztőivel szoros kapcsolatot ápolt. Részt vett nemzetközi konferenciákon és a Lábán-kinetográfia fejlesztésében. Kéziratos hagyatékában több ezzel kapcsolatos nemzetközi levelezést találtam, amelyekben a Lábán-kinetográfia rendszerének fejlesztéséről egyeztetnek. Szentpál Máriának a mozdulatelemzés és tánclejegyzés kérdéseivel kapcsolatos kutatásai a néptáncok rögzítése és közzététele szempontjából is nagy jelentőségűek. (A hazai rendszerfejlesztést Szentpál Mária *Táncjelírás* című köteteiben nyomon követhetjük – Szentpál, 1969, 1973, 1976; Szilágyiné Szentpál, 1954a, 1955–1956).

Szentpál Mária néptánchoz kapcsolódó fenti tevékenységeit szeretném feltárni, az ezekkel kapcsolatos eredményeit összefoglalni, értékelni és elhelyezni a korszak tudományos kontextusában. Szűkebben vett folklorisztikai vonatkozású kutatásainak előzményét jelenti a kinetográfiával összefüggő munkássága, folytatása pedig a színpadi feldolgozást érintő publikációs munkája. Az ezeken a területeken végzett tevékenységeire is szeretnék röviden kitekinteni majdani dolgozatomban.

3. DIGITALIZÁCIÓ

A hagyatékfeldolgozás előtt az archiválási folyamattal kapcsolatban Molnár Péterhez, a Hagyományok Háza Folklórdokumentációs Központjának vezetőjéhez fordultam segítségért. Péter elmagyarázta, hogy az anyagok állapotának megőrzése érdekében a dobozokból el kell távolítani a fémkapcsokat és a műanyag borítókat. Megmutatta azt is, hogy milyen savmentes dobozokat érdemes beszereznem a dokumentumok tárolására, és javaslatokat tett a különleges darabok, például a fényképek megőrzésére.

Útmutatásait követve a következőképpen készítettem elő a dokumentumokat: eltávolítottam a fémkapcsokat és a műanyag irattartókat, ezzel megakadályozva a további károsodást. Az összetartozó lapokat savmentes papírba hajtottam, jelezve, hogy Szentpál eredetileg összetűzve tárolta őket (*7. ábra*). A felhasznált további papírlapok miatt gyakran előfordult, hogy egy-egy doboz dokumentumai már nem fértek vissza ugyanabba a tárolóba (*8. ábra*), ezért a kéziratok biztonságos, hosszú távú tárolásának érdekében savmentes kartondobozokat vásároltam. Célomnak tűztem ki, hogy a rendezett dokumentumokat katalogizáljam és leltári számokkal lássam el. Az előzetesen feldolgozott hagyatékot archívumban szeretném elhelyezni, hogy elérhetővé és kutathatóvá váljon.

7. ábra: Savmentes papírba hajtott dokumentumok.

8. ábra: Rendezett dokumentumok

Az archiválási folyamat elején a dokumentumokat leltári számokkal láttam el. Az általam kialakított jelölési rendszerre látható példa a *9. ábrán*.

	A
1	doboz és leltári szám
1151	SzpM_Ki_22_002_03
1152	SzpM_Ki_22_002_04

9. ábra: Excel táblázat részlet

Az „SzpM" jelölés utal Szentpál Mária hagyatékára. A „Ki" azt jelenti, hogy a doboz kéziratokat tartalmaz. Az első szám jelöli, hogy a dokumentum melyik dobozban található. A jelenlegi példán a 22. számú doboz látható. A következő szám – pirossal keretezve – arra utal, hogy Szentpál valamilyen módon együtt tartotta az adott dokumentumokat, például összetűzte vagy ugyanabban a mappában tárolta őket. A mappákon belül gyakran további egymáshoz rögzített papírlapokkal találkozunk. Ezeket további alszámokkal jelölöm (a 9. ábrán kékkel keretezve látható). A kódokkal ellátott dokumentumok jellemzőit egy Excel-táblázatban rögzítem (*10. ábra*).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	doboz és leltári szám	rövid tartalom	részletes tartalom	jelleg	évszám	oldalszám	méret	megjegyz.	kulcsszó
1151	SzpM_Ki_22_002_03	Régi megbízások, vegyes	felkérés tanításra (Bács-Kiskun Megye Tanácsa VB Megyei Népművelési Tanácsadó, Kecskemét)	gépelt	1972.03.20	1	A4		oktatás, felkérés
1152	SzpM_Ki_22_002_04	Régi megbízások, vegyes	felkérés tánc-foglalkozások tananyagának összeállítására: Kodály Szeminárium Titkársága	gépelt	1970.07.28	1	A4		oktatás, felkérés

10. ábra: Excel táblázat részlet

A leltári szám mellett rövid tartalmi összefoglaló, illetve egy valamivel részletesebb leírás olvasható. A „jelleg" oszlopban jelölöm, hogy a dokumentumot kézzel írták

vagy gépelték-e, illetve hogy tartalmaz-e tánclejegyzést. Amennyiben az oldalakon bárhol felbukkan egy dátum, azt szintén rögzítem a táblázatban. Mindezek mellett feljegyeztem a dokumentumok terjedelmét és méretét is. A táblázat jobb szélső oszlopában elkezdtem kulcsszavakat jelölni, hogy a későbbi feldolgozás során könnyebben dolgozhassak a tartalmuk alapján összetartozó anyagokkal. A leltári számok és az adatok rögzítését követően oldalanként beszkennelem a dokumentumokat, hogy digitálisan is megőrizhetők legyenek.

A szkennelést 2026 nyarán kezdtem meg. Az anyagok feldolgozása mellett egyik célom, hogy minden oldalról digitális másolat készüljön. Szintén 2026 nyarán egyeztettem Halász Tamással, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Táncarchívumának vezetőjével Szentpál Mária hagyatékának jövőbeli elhelyezéséről. Tájékoztattam őt a céljaimról. Azért választottam ezt az intézményt a hagyaték megőrzésére, mert Szentpál Mária édesanyjának, Szentpál Olgának a hagyatéka, valamint az Olga vezetésével működő Szentpál-iskola anyagai is ugyanitt vannak elhelyezve. Fontosnak tartottam, hogy Szentpál Mária hagyatéka e meglévő anyagok mellett kapjon helyet a gyűjteményben. Halász Tamás és munkatársai szerencsére megerősítették, hogy a feldolgozás befejezését követően befogadják az anyagot. Emellett felajánlották, hogy segítenek az A4-es méretnél nagyobb, kézzel írt tánclejegyzések szkennelésében is, mivel az intézet rendelkezik nagyméretű dokumentumok digitalizálására alkalmas speciális szkennerrel.

Remélem, hogy az anyagok rendezésével és feldolgozásával Szentpál Mária tudományos tevékenységeinek összefoglalása és értékelése is megvalósulhat.

Irodalomjegyzék

Dienes, V. (2008) Szentpál Mária. In G. Dienes (Ed.), *Magyar táncművészeti lexikon* (p. 193.), Planétás Kiadó.

Együtteseink Műsorából. (1962–1978). Népművelési Propaganda Iroda. Könyvsorozat

Néptáncosok Kiskönyvtára. (1953–1967). Népművelési Propaganda Iroda. Könyvsorozat

Martin, Gy. & Pesovár, E. (1960). A magyar néptánc szerkezeti elemzése: Módszertani vázlat. In G. Dienes & P. Morvay (Eds.), *Tánctudományi Tanulmányok 1959–1960* (pp. 211–248). Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Bizottsága.

Rábai, M. & Szentpál, M. (1949a). *Tánclejegyzés 1*. MTA ELKH Zenetudományi Intézet, Néptánc Archívum, Akt.22. Kézirat.

Rábai, M. & Szentpál, M. (1949b). *Tánclejegyzés 2*. MTA ELKH Zenetudományi Intézet, Néptánc Archívum, Akt.24. Kézirat.

Rábai, M. & Szentpál, M. (1949c). *Tánclejegyzés 3*. MTA ELKH Zenetudományi Intézet, Néptánc Archívum, Akt.25. Kézirat.

Rábai, M. & Szentpál, M. (1949d). *Kotta; tánclejegyzés*. 1949, MTA ELKH Zenetudományi Intézet, Néptánc Archívum, Akt.26. Kézirat.

Szentpál, M. (1949). *Koreográfialejegyzés; kotta; szöveges tánclejegyzés*. MTA ELKH Zenetudományi Intézet, Néptánc Archívum, Akt.27. Kézirat.

Szentpál, M. (Ed.) (1951). *Völgységi táncok*. Művelt Nép Könyvkiadó.

Szentpál, M. (Ed.) (1953). *Pusztafalutól Karcsáig: Abaújmegyei táncok és dalok*. Molnár István tanulmányával és táncírás melléklettel. Zeneműkiadó.

Szentpál, M. (1969). *Táncjelírás: Laban-kinetográfia.* 2. kötet, kinetográfiai melléklettel. Népművelési Propaganda Iroda.
Szentpál, M. (1973). *Táncjelírás: Laban-kinetográfia.* 3. kötet, kinetográfiai melléklettel. Népművelési Propaganda Iroda.
Szentpál, M. (1976). *Táncjelírás: Laban-kinetográfia.* 1. kötet, második, átdolgozott kiadás. Népművelési Propaganda Iroda, Kinetográfiai melléklettel.
Szentpál, M. (1981). A magyar néptáncelemzés néhány problémája. In A. Béres & M. Szentpál (Eds.), *Tánctudományi Tanulmányok 1980–1981* (pp. 159–231). Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Tagozata.
Szilágyiné Szentpál, M. (Ed). (1950). *Ecseri táncok.* Népszava Kiadó.
Szilágyiné Szentpál, M. (1954a). *Tánc-jelírás.* Népművészeti Intézet.
Szilágyiné Szentpál, M. (Ed). (1954b). Szatmári táncok. *Néptáncosok kiskönyvtára 9–10.* Művelt Nép Könyvkiadó.
Szilágyiné Szentpál, M. (1954c). Felsőtárkányi táncok: Részletek a Felsőtárkányi Népi Együttes műsorából: Felsőtárkányi bál. In Szilágyiné Szentpál, M. (Ed.)., *Néptáncosok kiskönyvtára 11.* Művelt Nép Könyvkiadó.
Szilágyiné Szentpál, M. (1955–1956). *Tánc-jelírás*, 1–5 rész. Népművészeti Intézet.